

UZLUKSIZ TA'LIMNI TASHKIL ETISHDA YANGI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARI

Arslonova Inoyat Mo'minovna

Toshkent viloyati, Piskent tuman 1-son politexnikumi uslubchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'qitish texnologiyasini tashkil etish hamda samarali yangicha pedagogik faoliyatni olib borish masalalari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: Pedagogik texnologiya, metod, o'qitish, uzluksiz ta'lim, dars, oliy maktab, jarayon.

KIRISH

Ta'kidlash lozimki, hozirgi davr o'qitish shakl va metodlari talabalarni erkin, ijodiy fikrlashga, mustaqil ishlashga yo'naltirilganligi bilan ahamiyatlidir. Bu jarayonda o'quvchi va talabalar ijodiy izlanishda, muammolar tahlili ostida uning yechimini topishga intiladi, guruhlar bilan ishlash jarayonida, talaba-talaba, o'quvchi-o'quvchi bilan muloqot orqali ularga birgalikda muammolar yechimi, tahlil jarayoni va albatta baholashga zamin yaratiladi.

Yurtimizda har tomonlama yetuk mutaxassislariga bo'lgan e'tibor kundan– kunga oshib bormoqda. Shuning uchun ham respublikamizda barkamol shaxs va yetuk mutaxassislarni shakllantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Bugungi kunda shaxs ta'lim jarayonining ob'ekti emas, balki uning sub'ektiga, asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. Bu jarayon esa ta'lim sohasida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish zaruriyatini ham keltirib chiqaradi.

Umuman olganda ta'lim tizimida yangi pedagogik texnologiyalar masalasi mustaqillik yillarining dastlabki davrlaridan tilga olinib boshlandi. Qabul jarayonlarida test texnologiyasidan foydalanish bu yo'nalishni jadallashtirib yubordi desak mubolag'a bo'lmaydi. Xuddi shu kabi umum pedagogik texnologiyalarning ta'lim tizimiga kirib kela boshlashishi, iqtisodiy rivojlangan davlatlarning ta'lim tizimini ijodiy o'rganishga asos bo'lib xizmat qila boshladi. Xorijning ilg'or pedagogik texnologiyalari tajriba sifatida ta'lim jarayoniga tadbiq etila boshlandi. Ammo, texnologiyalarning xilma-xilligi uni saralashda birmuncha murakkabliklar, chalkashliklarni keltirib chiqara boshladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Texnologiyalarda aql, mahorat va g'oyalar, metodlar, shakllar, vositalar, natijalar integratsiyalashadi. Shu o'rinda yangi pedagogik texnologiyalarni sodda va lo'nda qilib rivojlantirish, tarbiyalash va o'qitish maqsadlariga erishish uchun yo'naltirilgan bilimlar va harakatlar yig'indisi sifatida aniqlanishi mumkin. Pedagogik texnologiyalar 80-yillarda adabiyotlarda, o'qituvchilar lug'atlarida quyidagicha

ishlatila boshlandi: metodlar, shakllar, usullar, tashkiliy yechimlarni chogʻishtirish yoki moslashtirib oʻqitish, tarbiyalash va rivojlantirish maqsadiga erishishdagi oʻqituvchi va oʻquvchi, talabaning hamkorlikdagi harakati. Keyinchalik esa pedagogik texnologiyalar har doim hamboʻlganligini va u doimo, zamon, davr bilan birgalikda oʻziga xos oʻzgarib, tajribalar orqali yangilanib turishi eʼtirof etila boshladi. Darvoqe, jahondagi koʻpgina mamlakatlar pedagogik amaliyotida shu kungacha oʻz mavqeini saqlab kelayotgan pedagogik tizimlardan chexiyalik faylasuf va pedagog Ya.A.Komenskiy, nemis psixolog va pedagogi I.F.Gerbard va amerikalik psixolog va pedagog J.Dyunlarning pedagogik nazariyalari eng yashovchan va umrboqiy nazariyalar boʻlib hizmat qildi. Qanday va qancha bilim berilishi kerak, degan savolga Ya.A.Komenskiy bilim xajmi va turi qancha koʻp boʻlsa shunchayaxshi, degan fikr bildiradi [1].

MUHOKAMA

Aslida oʻqitish amaliyotida yagona ideal yondashuv yoʻq, balki turlicha oʻqitish metodlari, shakllari, oʻquv jarayoni modellari mavjud va ular mahoratli, oʻz maktabini yarata olgan pedagoglar rolida turlicha sharoitda namoyish etmoqda va samara bermoqda. Shu oʻrinda oʻquv-tarbiya jarayoniga boʻlgan yondoshuvlarni shartli ravishda uch turga ajratish mumkin, izohli- tasvirli, ijodiy va texnologik.

Yangi texnologiya maʼnosi u qaerda qoʻllanilishidan qatʼiy nazar, oldingi texnologiyalarga nisbatan oz xarj evaziga koʻp natijaga ega boʻlishi lozim [3]. Pedagogika faniga qiyoslab oʻrgansak buni olimlarning fikrlari bilan tasdiqlasak boʻladi. V.Shatalov oʻzining mualliflik texnologiyasini – oʻqitishvaqtini tejashga va uning natijalarini yaxshilashga olib keladigan oʻzaro bogʻliq tadbirlar majmuini taklif etgan. Sh.Amanashvilining insonparvarlik texnologiyasi bolaga munosabatni oʻzgartirish orqali natijaga erishishni, M.Montessori texnologiyasi esa bolalarga boʻlgan munosabatlar texnologiyasi, deb atash mumkin. Shuni takrorlash lozimki, har qanday vaziyatda texnologiyalarda jarayon va natija ajralmasdir. Vaqtga bogʻliq boʻlgan natija dastlab jarayonda sodir boʻladi. Jarayon mahsulotga singib boradi. Jarayonda ham, natijada ham taʼlimiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi tarkiblar uzviy birlashgan boʻladi. Bu hodisani quyidagicha xulosalash mumkin: agar texnologiya pedagogik jarayonning barcha jabhasiga va umumiy natijaga tegishli boʻlsa, uni pedagogik texnologiya deb atash mumkin [4].

Shuni alohida taʼkidlash lozimki, hozirgi davr oʻqitish shakl va metodlari talabalarni erkin, ijodiy fikrlashga, mustaqil ishlashga yoʻnaltirilganligi bilan ahamiyatlidir. Bu jarayonda talabalar ijodiy izlanishda, muammolar tahlili ostida uning yechimini topishga intiladi, guruhlar bilan ishlash jarayonida, oʻquvchi-oʻquvchi, talaba-talaba bilan muloqot orqali ularga birgalikda muammolar yechimi, tahlil jarayoni va albatta baholashga zamin yaratiladi. Demokratik tamoyillar, insoniylik va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy oʻqitish shakllari

davr talabi bo‘lib, bunda dars jarayonining barcha talablari, o‘qituvchi va talabalarning manfaatlari bilan uyg‘unlashadi. Jahon tajribalari va milliy pedagogik jarayonlarda pedagogik texnologiyalarning o‘yg‘unligi masalasi ham muhim sanaladi.

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o‘qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o‘zgarishlar kiritish bo‘lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to‘liq foydalaniladi.

Interaktiv metodlar – bu jamoa bo‘lib fikrlashdan iborat deb yuritiladi, ya’ni pedagogik ta’sir etish usullari bo‘lib, ta’lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o‘ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va talabalarning birgalikda faoliyat ko‘rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ularga quyidagilar kiradi [5]:

- talabaning dars davomida befarq bo‘lmaslikka mustaqil fikrlash, ijod etish va izlanishga majbur etishi;
- talabalarni o‘quv jarayonida bilimga bo‘lgan qiziqishlarini doimiy ravishda bo‘lishini ta’minlashi;
- talabaning bilimga bo‘lgan qiziqishini mustaqil ravishda har birmasalaga ijodiy yondoshgan holda kuchaytirishi;
- pedagog va talabaning hamisha hamkorlikdagi faoliyatini tashkillanishi.

XULOSA

Shuni alohida ta’kidlash lozimki, zamonaviy ta’limni tashkil etishga qo‘yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt orasida muayan nazariy bilimlarni tahsil oluvchilarga yetkazib berish, ularga ma’lum faoliyat yuzasidan ko‘nikma va malakalarni hosil qilish, talabalar faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko‘nikma hamda malakalar darajasini baholash o‘qituvchidan yuksak pedagogik mahorat hamda ta’lim jarayoniga nisbatan yangicha yondashuvni talab etadi. Zamonaviy texnologiyalar shaxsga yo‘nalgani bilan o‘ziga xosdir. O‘quv jarayonida o‘quvchilarga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar hamda zamonaviy uslublarning qo‘llanishi o‘quvchilarni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashish, mas’uliyatni his qilish, ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish, tahlil qilish, ilmiy adabiyotlardan unumli foydalanishga, eng asosiysi, o‘qishga, fanga va o‘zi tanlagan kasbiga bo‘lgan qiziqishlarini va shu o‘rinda ustozlarga bo‘lgan hurmatni oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Komenskiy Ya.A. Buyuk didaktika. T., 2016. 68 b.
2. Omonov X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T. 2018 y. 238 b.
3. Allayarova, S. N. (2019). pedagogik texnologiyalar va aktlarni qo‘llash oliy ta’lim

sifatini oshirish omili sifatida. *Jurnal Sotsialnyx Issledovaniy*, (6).

4. Tolipov O'.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari. T., 2016. 261 b.
5. B.Ziyomuxammadov. Pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006.
6. Xummamatova, K. (2020). Pedagogika oliy ukuv yurtlarida kredit ukitish tizimini tashkil yetish. Arxiv Nauchnyx Publikatsiy JSPI.